

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лісового господарства та екології
Кафедра екології

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ЧЛЕК ОЛЕКСІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 502.33(477.42)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
СУЧАСНИЙ СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ СФЕРИ
В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ

101 «Екологія»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Науковий керівник:
Герасимчук Людмила Олександрівна
доцент, к.с.-г.н.

Житомир – 2023

АНОТАЦІЯ

Члек О. М. Сучасний стан забезпечення природоохоронної сфери в Житомирській області. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 101 – екологія. – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

Здійснені аналіз та оцінка сучасного стану забезпечення природоохоронної сфери в Житомирській області за період 2010 – 2020 рр. На охорону довкілля в Житомирській області у 2020 р. було виділено 11871 тис. грн. капітальних інвестицій. Виокремлено 2 періоди їх стрімкого зменшення: у 16 разів з 2010 р. по 2013 р. та у 3,7 разів з 2014 р. по 2019 р. Не зважаючи на щорічне знецінення гривні, обсяг капітальних інвестицій у 2010 р. і 2020 р. був практично однаковим (103,2% до рівня 2010 р.). У структурі капітальних інвестицій від 8,9 до 99,6% (у 2020 р. – 33,5%) належало витратам на капітальний ремонт основних засобів. За період 2010 – 2020 рр. цей вид витрат зменшився у 1,7 рази. Розподіл капітальних інвестицій на охорону довкілля за видами природоохоронної, економічної діяльностей та за адміністративно-територіальними утвореннями області характеризувався значною нерівномірністю з переважанням виділених інвестицій на сфери очищення зворотних вод та поводження з відходами. Лідерами за виділеннями інвестицій на охорону довкілля впродовж 11-річного періоду виявилися м. Житомир (63,4% інвестицій області) та м. Коростень (12,4%). Для збільшення інвестицій у сферу охорони довкілля необхідно залучити економічні та фінансові механізми.

Ключові слова: капітальні інвестиції, витрати на капітальний ремонт основних засобів, види природоохоронної та економічної діяльностей, сфери очищення зворотних вод та поводження з відходами, адміністративно-територіальні одиниці Житомирської області.

SUMMARY

Chlek O. M. The current state of environmental protection in the Zhytomyr region. – Manuscript qualification work.

Qualification work for a bachelor's degree in specialty 101 – ecology. – Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

An analysis and assessment of the current state of environmental protection financing in the Zhytomyr region for the period 2010-2020 was carried out. In 2020, 11,871 thousand hryvnias were allocated for environmental protection in the Zhytomyr region. capital investments. 2 periods of their rapid decrease are singled out: 16 times from 2010 to 2013 and 3.7 times from 2014 to 2019. Despite the annual devaluation of the hryvnia, the volume of capital investments in 2010 and 2020 was practically the same (103.2% to the level of 2010). In the structure of capital investments, from 8.9 to 99.6% (in 2020 – 33.5%) belonged to the costs of capital repairs of fixed assets. Over the period 2010-2020, this type of expenditure decreased by 1.7 times. The distribution of capital investments for environmental protection by types of environmental protection, economic activities and by administrative-territorial formations of the region was characterized by significant unevenness, with the predominance of allocated investments in the areas of wastewater treatment and waste management. Zhytomyr (63.4% of the region's investments) and Korosten (12.4%) were the leaders in the allocation of investments for environmental protection over the 11-year period. To increase investments in the field of environmental protection, it is necessary to attract economic and financial mechanisms.

Key words: capital investments, costs for capital repairs of fixed assets, types of environmental protection and economic activities, areas of wastewater treatment and waste management, administrative and territorial units of Zhytomyr region.

ЗМІСТ

	<i>Стор.</i>
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ВИТРАТИ НА ОХОРОНУ ДОВКІЛЛЯ ТА ЇХ ФІНАНСУВАННЯ	9
1.1. Поняття витрат на охорону довкілля	9
1.2. Фінансування заходів з охорони довкілля	10
<i>Висновки до розділу 1</i>	11
РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ	12
2.1. Програма проведення досліджень	12
2.2. Методика проведення досліджень	13
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ СФЕРИ В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ	14
3.1. Динаміка капітальних інвестицій	14
3.2. Розподіл капітальних інвестицій за видами природоохоронної діяльності	16
3.3. Розподіл капітальних інвестицій за видами економічної діяльності	20
3.4. Витрати на капітальний ремонт	22
3.5. Інвестиції в розрізі адміністративно-територіальних одиниць області	24
<i>Висновки до розділу 3</i>	29
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	32
ДОДАТКИ	36

ВСТУП

Актуальність теми досліджень. В Стратегії Державної екологічної політики України на період до 2030 року однією з причин екологічних проблем виділяють недостатнє фінансування природоохоронних заходів або ж їх фінансування за залишковим принципом [18], що свідчить про необхідність трансформації даної сфери. До того згідно з оприлюдненими даними на сайті Державної служби статистики України обсяги поточних витрат значно переважають обсяги капітальних інвестицій [7], що, в свою чергу, не сприяє модернізації чи переоснащенню природоохоронних об'єктів, і, як наслідок, може призвести до незворотних негативних змін у стані довкілля. Охорона довкілля та забезпечення екологічної безпеки – невід'ємні умови розвитку нашої держави, а інвестиції на дану сферу та впровадження природоохоронних заходів сприяють зменшенню негативного впливу на довкілля (з 1994 р. в Державному бюджеті виокремлено розділ «Охорона навколишнього природного середовища та ядерна безпека»). Тому вирішення чи мінімізація існуючих екологічних проблем залежить від ефективності фінансування сфери охорони довкілля та напрямків їхнього використання, що й зумовило вибір теми кваліфікаційної роботи.

Мета і задачі досліджень. Мета досліджень полягає у здійсненні аналізу та оцінки сучасного стану забезпечення природоохоронної сфери в Житомирській області.

Відповідно до мети, завдання включали:

- 1) визначити законодавчі засади фінансування природоохоронних заходів;
- 2) опрацювати статистичні дані щодо виділених капітальних інвестицій на сферу охорони навколишнього природного середовища у Житомирській області за період 2010 – 2020 рр.;

3) оцінити сучасний стан фінансування природоохоронних заходів у Житомирській області.

Об'єкт дослідження – фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища у Житомирській області за період 2010 – 2020 рр.

Предмет дослідження – капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища в Житомирській області.

Методи дослідження: діалектичний – розгляд і дослідження проблеми, аналіз адміністративно-правових засад фінансування сфери охорони довкілля; методи обробки інформації (групування – розподіл зібраної інформації на групи; розрахунок середніх, мінімальних та максимальних величин, побудова рангованих рядів; метод порівняння – порівняння особливостей виділення капітальних інвестицій в розрізі 2010 – 2020 рр. та адміністративно-територіальних одиниць, а також природоохоронної та економічної діяльності; метод аналізу; графічний метод).

Наукова новизна одержаних результатів: здійснений аналіз та оцінка сучасного стану фінансування природоохоронної сфери в Житомирській області.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їхнього використанні при вирішенні наявних проблем у механізмі фінансування природоохоронної сфери, а також у навчальному процесі при викладанні дисципліни «Організація та управління в природоохоронній діяльності» для студентів ОС «Бакалавр» спеціальності 101 «Екологія».

Апробація результатів досліджень:

1) XVIII Всеукраїнська науково-практична конференція «Екологія. Наука. Практика – 2022» (21 травня 2022 р., м. Житомир, Поліський національний університет);

2) Міжнародна науково-практична конференція молодих науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти «Проблеми та перспективи розвитку

сучасної науки» (11-12 травня 2023 р., м. Рівне, Національний університет водного господарства та природокористування);

3) Міжнародна науково-практична конференція «Збалансоване природокористування: традиції, перспективи та інновації» (18-19 травня 2023 р., м. Київ, Інститут агроекології і природокористування НААН).

Основні положення, що виносяться на захист:

- на охорону довкілля в Житомирській області у 2020 р. було виділено 11871 тис. грн. капітальних інвестицій, що більше на 3,2% рівня 2010 р.;

- у структурі капітальних інвестицій від 8,9 до 99,6% (у 2020 р. – 33,5%) належало витратам на капітальний ремонт основних засобів. За період 2010 – 2020 рр. цей вид витрат зменшився у 1,7 рази;

- розподіл капітальних інвестицій на охорону довкілля за видами природоохоронної, економічної діяльності та за адміністративно-територіальними утвореннями області характеризувався значною нерівномірністю з переважанням виділених інвестицій на сфері очищення зворотних вод та поводження з відходами;

- лідерами за виділеннями інвестицій на охорону довкілля впродовж 11-річного періоду виявилися м. Житомир (63,4% інвестицій області) та м. Коростень (12,4%);

- для збільшення інвестицій у сферу охорони довкілля необхідно залучити економічні та фінансові механізми.

РОЗДІЛ 1

ВИТРАТИ НА ОХОРОНУ ДОВКІЛЛЯ ТА ЇХ ФІНАНСУВАННЯ

1.1. Поняття витрат на охорону довкілля

Витрати на охорону довкілля направлені на запобігання, зменшення, усунення наслідків забруднення в результаті певної виробничої діяльності (рис. 1.1).

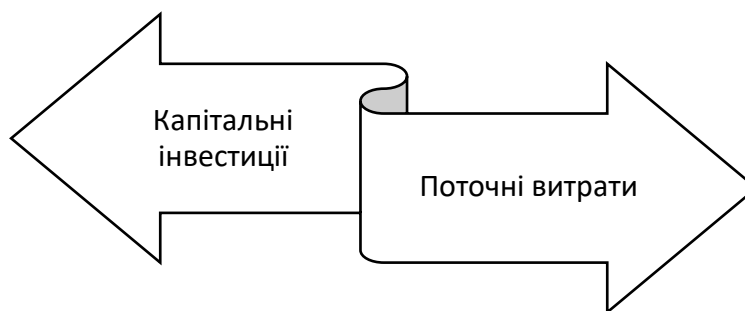

Рис. 1.1. Склад витрат на охорону довкілля

Визначення терміну можна знайти в роботах таких дослідників, як Максимів Л.І. (2005) (витрати на зменшення навантаження на довкілля, незворотні втрати сировини, енергії [17]), Саєнко К.С. (2005) (витрати на дозволи, ліцензії, освоєння природних ресурсів; плата за забруднення [21]), Замула І.В. (2010) (всі витрати, що пов'язані зі здійсненням екологічної діяльності підприємства [10]), В. Лень, О. Колівешко (2014) (витрат за користування природними ресурсами, екологічний податок, витрати на природоохоронні заходи [15]), Слюсарчук Р.І. (2003), Туниця Ю.Ю. с. (2011) (витрати на відтворення природних ресурсів, ліквідацію забруднення, підтримання в нормальному стані і покращення якості природних ресурсів та соціальних наслідків зараз та в майбутньому [8, 23]), Сьомченко В.В., Романова А.С. (2019) (витрати на екологічно безпечну сировину, амортизація природоохоронного устаткування, пеня, штрафи, збитки, оплата праці [25]).

Питанню дослідження екологічних витрат присвячено багато наукових праць як українських [1-3, 5, 7, 8-17, 20-28], так і закордонних [29, 32] вчених. Вивченням екологічних витрат, дослідженням їх сучасного стану займалися

Ковшун Н.Е. та П'ятка Н.С. (2019), Макарчук О. та Гайдученко Т. (2019), Колісник О.П. та Гордієнко Т.В. (2020), Ремига Ю. та Тонюк М. (2022), їхньої економічної природи – Bukalo N. (2019), оцінкою їхньої ефективності – Черенкевич О.С. (2020), Ковшун Н.Е. та ін. (2021), взаємозв'язком між інвестиціями та ринковою вартістю – Zhang J. (2019), Vasylchuk I. та ін. (2021), Не У. та ін. (2022), аналізувалися й витрати на окремі складові довілля, як от атмосферне повітря та водні ресурси – Корепанов О.С. та Богомаз О.О. (2020), атмосферне повітря та відходи – Yavorska N. (2020), Бабець І.Г. та Руда О.І. (2020), а також в окремих секторах, як от агропромисловий – гірничовидобувний – Гончаренко Н. (2015), Сьомченко В.В. та Романова А.С. (2019) та транскордонних територіях (Волинська область та Люблінське воєводство Республіки Польща) – Скороход І. та ін. (2022), вивчався і їхній зв'язок зі станом довілля шляхом моделювання – Горошкова Л.А. та Хлобистов І.В. (2020), Yavorska N. (2020).

1.2. Фінансування заходів з охорони довілля

Ст. 42 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначені джерела фінансування заходів щодо охорони довілля (рис. 1.2)

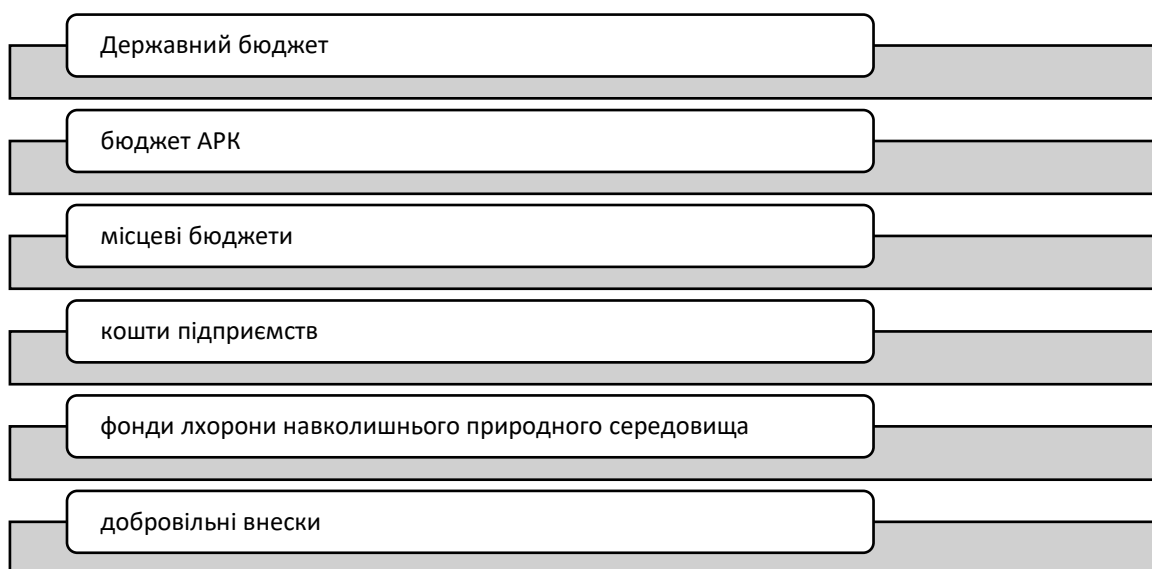

Рис. 1.2. Джерела фінансування заходів з охорони довілля [19]

Інвестиційне забезпечення охорони довкілля в нашій державі знаходиться на низькому рівні. Обсяг капітальних інвестицій на охорону навколишнього середовища в нашій державі станом на 2020 р. становив 13,2 млрд. грн, що нижче навіть рівня 2016 р. (13,4 млрд. грн), а їх частка скоротилася майже в половину у порівнянні з 2016 р. (з 1,6% до 0,83%). До того ж обсяги поточних витрат значно переважають обсяги капітальних інвестицій [7].

Обсяги інвестицій є недостатніми, тому й не сприяють модернізації чи переоснащенню об'єктів, що в свою чергу може призвести до незворотних негативних наслідків [2, 11, 12].

Важливим показником є співвідношення капітальних інвестицій з ВВП, яке як в країнах ЄС складає 3-7% [9], у нас же наразі становить 0,32% (2020 р.) (для порівняння у 2016 р. – 0,56%), а в контексті сталого розвитку граничною межею є 10 % від ВВП. Зазначене вказує на той факт, що сфері охорони довкілля приділено недостатньо уваги [20].

Висновки до розділу 1

1. Витрати на охорону довкілля направлені на запобігання, зменшення, усунення наслідків забруднення в результаті певної виробничої діяльності.

2. Інвестиційне забезпечення охорони довкілля в нашій державі знаходиться на низькому рівні. Обсяг капітальних інвестицій станом на 2020 р. становили 13,2 млрд. грн, що нижче навіть рівня 2016 р., а їх частка скоротилася майже в половину у порівнянні з 2016 р. (з 1,6% до 0,83%). Обсяги поточних витрат значно переважають обсяги капітальних інвестицій.

3. Обсяги інвестицій є недостатніми, тому й не сприяють модернізації чи переоснащенню об'єктів, що в свою чергу може призвести до незворотних негативних наслідків.

РОЗДІЛ 2

ПРОГРАМА ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.1. Програма проведення досліджень

Дослідження щодо оцінки сучасного стану фінансування природоохоронної сфери в Житомирській області проводили протягом 2022 – 2023. У програму досліджень увійшли:

- аналіз інформаційних джерел щодо витрат на охорону довкілля та особливостей їхнього фінансування;
- оцінка обсягів капітальних інвестицій в динаміці за період 2010 – 2020 рр.;
- оцінка динаміки витрат на капітальний ремонт основних засобів природоохоронного призначення та визначення їх відсотку у складі капітальних інвестицій за період 2010 – 2020 рр.;
- визначення частки витрат у капітальних інвестиціях на охорону довкілля за рахунок коштів держбюджету за період 2010 – 2020 рр.;
- вивчення та оцінка розподілу капітальних інвестицій за видами природоохоронної діяльності за період 2010 – 2020 рр. з встановленням пріоритетних напрямків їх використання;
- вивчення та оцінка розподілу капітальних інвестицій за видами економічної діяльності за період 2016 – 2020 рр.;
- аналіз та оцінка розподілу інвестицій в розрізі адміністративно-територіальних одиниць Житомирської області за період 2010 – 2020 рр.;
- виокремлення шляхів покращення сучасного стану фінансування природоохоронної сфери;
- графічне представлення отриманих даних;
- формування висновків.

2.2. Методика проведення досліджень

На основі оцінки витрат на охорону навколишнього природного середовища у Житомирській області, а саме капітальних інвестицій, ми отримали інформацію щодо економічного забезпечення сфери охорони довкілля за період 2010 – 2020 рр. Інформаційною базою досліджень стали законодавчі акти [18, 19] та офіційні матеріали Державної служби статистики України, а також Головного управління статистики у Житомирській області [4, 7, 24]. Для дослідження особливостей фінансування природоохоронної сфери в Житомирській області, використовувалися наступні поняття (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Основні категорії, що досліджуються в кваліфікаційній роботі [4, 7]

Термін (категорія)	Визначення*
Капітальні інвестиції	«інвестиції у придбання нових і тих, які були у використанні, або виготовлення власними силами для власного використання матеріальних і нематеріальних активів, витрати на капітальний ремонт та модернізацію, що здійснюються з метою охорони навколишнього природного середовища»
Витрати на капітальний ремонт основних засобів природоохоронного призначення	«всі витрати звітного року, пов'язані з поліпшенням об'єкта, яке призводить до збільшення майбутньої економічної вигоди, в першу чергу очікуваної від використання об'єкта, і на суму яких збільшується первинна вартість основного капіталу»

Примітка: *визначення наведені відповідно до методологічних пояснень, оприлюднених на сайті Державної служби статистики України [7] та Головного управління статистики у Житомирській області [4])

Оцінку витрат проводили за наступними показниками: обсяги капітальних інвестицій та витрат на капітальний ремонт основних засобів природоохоронного призначення в динаміці; відсоток останніх у складі капітальних інвестицій; відсоток витрат за рахунок коштів держбюджету; розподіл інвестицій за видами природоохоронної і економічної діяльності, а також в розрізі адміністративно-територіальних одиниць Житомирської області.

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ СФЕРИ В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ

3.1. Динаміка капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища

Капітальні інвестиції являють собою інвестиції у придбання активів, а також витрати на капітальний ремонт та модернізацію, що здійснюються з метою охорони довкілля [4, 7].

Загальна сума капітальних інвестицій на охорону довкілля в Житомирській області, які були виділені у 2020 р., становить 11871 тис. грн.

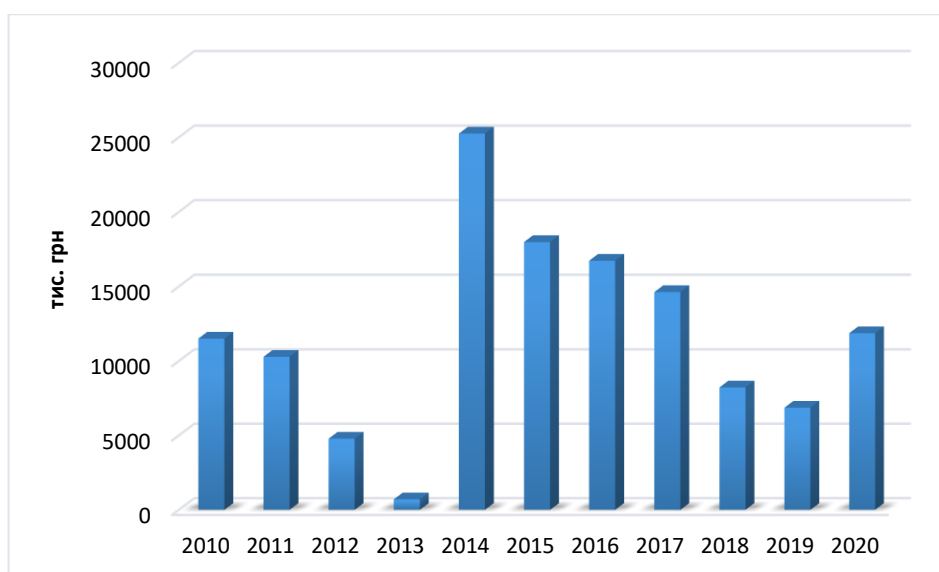

Рис. 3.1. Динаміка інвестицій на охорону навколишнього природного середовища у Житомирській області за період 2010 – 2020 рр.

Аналізуючи динаміку обсягів інвестицій, можемо виокремити 2 періоди їх стрімкого зменшення: у 16 разів з 2010 р. по 2013 р. (у 2011 р. обсяг капітальних інвестицій у 10285,6 тис. грн скоротився у 1,1 рази і склав 89,4% обсягів попереднього 2010 р. (11507,4 тис. грн); у 2012 р. – капітальні інвестиції у сумі 4784 тис. грн – зменшилися у 2,2 рази, що склало 46,5% обсягів 2011 р.; у 2013 р. – обсяг інвестицій у 705 тис. грн – скоротився у 6,8 разів, що склало 14,7% обсягів 2012 р.) та у 3,7 разів з 2014 р. по 2019 р. (у

2015 р. обсяги інвестицій у сумі 17979,6 тис. грн становили 71,2% обсягів попереднього 2014 р. і знизилися у порівнянні з ним у 1,4 рази; у 2016 р. обсяги інвестицій у сумі 16730,6 тис. грн склали 93,1% обсягів попереднього 2015 р. і зменшилися у порівнянні з ним у 1,1 рази; у 2017 р. обсяги інвестицій у сумі 14627 тис. грн становили 87,4% обсягів 2016 р. і скоротилися у порівнянні з ним у 1,1 рази; у 2018 р. обсяги інвестицій у сумі 8230 тис. грн становили 56,3% обсягів попереднього 2017 р. і знизилися у порівнянні з ним у 1,8 рази; у 2019 р. обсяги інвестицій у сумі 6865 тис. грн склали 83,4% обсягів попереднього 2018 р. і зменшилися у порівнянні з ним у 1,2 рази). Збільшення обсягів капітальних інвестицій відносно попереднього року мало місце за 11-річний період лише двічі – у 2014 р. у 35,8 разів та у 2020 р. – у 1,7 рази. За аналізований період найменше капітальних інвестицій було залучено у 2013 р. – 705 тис. грн, найбільше – 25256,7 тис. грн – у наступному 2014 р. (рис. 3.1).

Прикрим є той факт, що не зважаючи на щорічне знецінення гривні та інфляцію обсяг капітальних інвестицій, як у 2010 р., так і у 2020 р. був практично однаковим (103,2% до рівня 2010 р.).

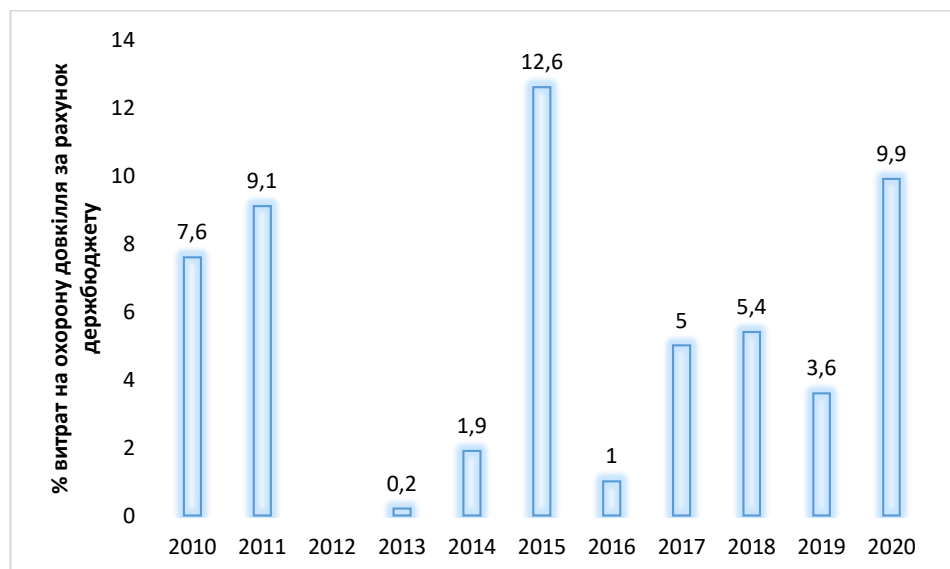

Рис. 3.2. Частка витрат на охорону довкілля за рахунок коштів держбюджету за період 2010 – 2020 р.

За досліджуваний період частка витрат на охорону довкілля, виділених за рахунок коштів державного бюджету, не перевищувала 12,6 % (2015 р.). У

2013 р. та 2016 р. їх частка не перевищувала 1%, у 2014 р. становила 1,9%, у 2019 р. – 3,6%, у 2017 – 2018 рр. – знаходилася на рівні 5%, у 2010 р. – склала 7,6%, у 2011 р. – 9,1%. Взагалі не виділялися з держбюджету кошти на охорону довкілля у 2012 р. (рис. 3.2).

Що стосується розподілу капітальних інвестицій за джерелами фінансування, то у 2020 р. за рахунок державного та місцевих бюджетів на охорону довкілля було виділено 9,9%, з них у капітальних інвестиціях – 57,3%. У капітальних інвестиціях за рахунок коштів держбюджету за аналізований період було залучено від 5,6% у 2014 р. до 77,7% у 2018 р. всіх витрат на охорону довкілля (рис. 3.3).

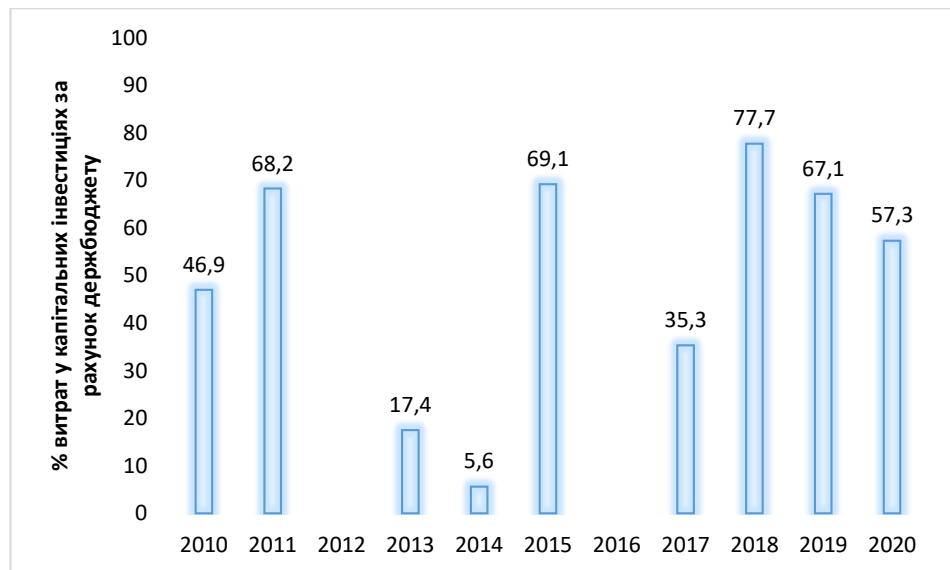

Рис. 3.3. Частка витрат у капітальних інвестиціях на охорону довкілля за рахунок коштів держбюджету за період 2010 – 2020 р.

3.2. Розподіл капітальних інвестицій за видами природоохоронної діяльності

Свої особливості мав й розподіл капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища за видами природоохоронної діяльності, що характеризувався значною нерівномірністю з переважанням виділених інвестицій на сфери очищення зворотних вод та поводження з відходами. Так за досліджуваний період на очищення зворотних вод було виділено 43210,2 тис. грн, що становило 36,4% всіх залучених інвестицій, на

сферу поводження з відходами – 31410,6 тис. грн (або 26,5%), на охорону атмосферного повітря – 28622,5 ти. Грн (або 24,1%), на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод – 14848,6 тис. грн (або 12,5%), на збереження біорізноманіття – 442 тис. грн (або 0,37%), на інші напрями – 122,7 тис. грн (або 0,1%).

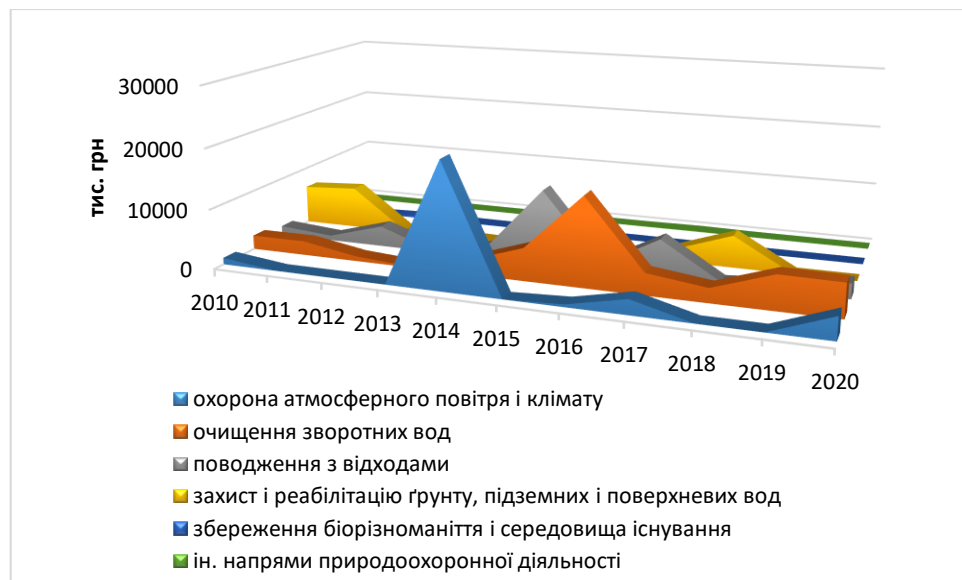

Рис. 3.4. Динаміка капітальних інвестицій в розрізі видів природоохоронної діяльності за період 2010 – 2020 рр.

Зазначимо, що кожного року виділялися кошти на такі сфери, як очищення зворотних вод та поводження з відходами, в той час як на сферу збереження біорізноманіття – лише впродовж чотирьох років – з 2012 по 2015 рр. На сферу охорони повітряного басейну за досліджуваний період не були залучені інвестиції у 2018 – 2019 рр., на захист і реабілітацію ґрунту – у період 2014 – 2015 рр. та 2019 – 2020 рр. Крім зазначених, на інші напрями природоохоронної діяльності виділялися кошти лише у 2015, 2017 та 2019 роках. За 11 років найбільший обсяг інвестицій був залучений у 2014 р. – 25256,7 тис. грн (що склало практично п'яту частину – 19,6% – коштів за досліджуваний період), найменший – у 2013 р. – 705 тис. грн. Аналізуючи граничні значення капітальних інвестицій за різними видами природоохоронної діяльності за 2010 – 2020 рр., максимальні їх суми на сферу охорони повітряного басейну були виділені у 2014 р. – 20872,5 тис. грн, на

очищення зворотних вод – у 2016 р. – 14812,6 тис. грн, на поводження з відходами – у 2015 р. – 12516,7 тис. грн, на захист і реабілітацію ґрунту – у 2011 р. – 7086,71 тис. грн, на збереження біорізноманіття – у 2012 р. – 291,7 тис. грн, на інші напрями – у 2017 р. – 116,4 тис. грн (рис. 3.4).

В розрізі досліджуваних років капітальні інвестиції на охорону довкілля за напрямками розподілилися наступним чином (рис. 3.5):

- 2010 рік: захист і реабілітація ґрунту (56,8%) > очищення зворотних вод (20,4%) > поводження з відходами (13,4%) > охорона атмосферного повітря (9,4%);

- 2011 рік: захист і реабілітація ґрунту (68,9%) > очищення зворотних вод (23%) > поводження з відходами (7,9%) > охорона атмосферного повітря (0,2%);

- 2012 рік: поводження з відходами (72,4%) > очищення зворотних вод (16,7%) > збереження біорізноманіття (6,1%) > захист і реабілітація ґрунту (4,7%) > охорона атмосферного повітря (0,1%);

- 2013 рік: захист і реабілітація ґрунту (36,6%) > очищення зворотних вод (27,5%) > поводження з відходами (24,2%) > збереження біорізноманіття (11%) > охорона атмосферного повітря (0,7%);

- 2014 рік: охорона атмосферного повітря (82,6%) > очищення зворотних вод (9%) > поводження з відходами (8,1%) > збереження біорізноманіття (0,2%);

- 2015 рік: поводження з відходами (69,6%) > очищення зворотних вод (30,2%) > збереження біорізноманіття (0,14%) > охорона атмосферного повітря (0,006%) > інші напрями природоохоронної діяльності (0,018%);

- 2016 рік: очищення зворотних вод (88,5%) > поводження з відходами (7%) > охорона атмосферного повітря (2,7%) > захист і реабілітація ґрунту (1,9%);

- 2017 рік: поводження з відходами (43,3%) > очищення зворотних вод (24,7%) > охорона атмосферного повітря (17%) > захист і реабілітація ґрунту (14,1%) > інші напрями природоохоронної діяльності (0,8%);

- 2018 рік: захист і реабілітація ґрунту (65,4%) > очищення зворотних вод (29,3%) > поводження з відходами (5,3%);

- 2019 рік: очищення зворотних вод (83,1%) > поводження з відходами (16,8%) > інші напрями природоохоронної діяльності (0,1%);

- 2020 рік: очищення зворотних вод (47,1%) > охорона атмосферного повітря (31,4%) > поводження з відходами (21,5%).

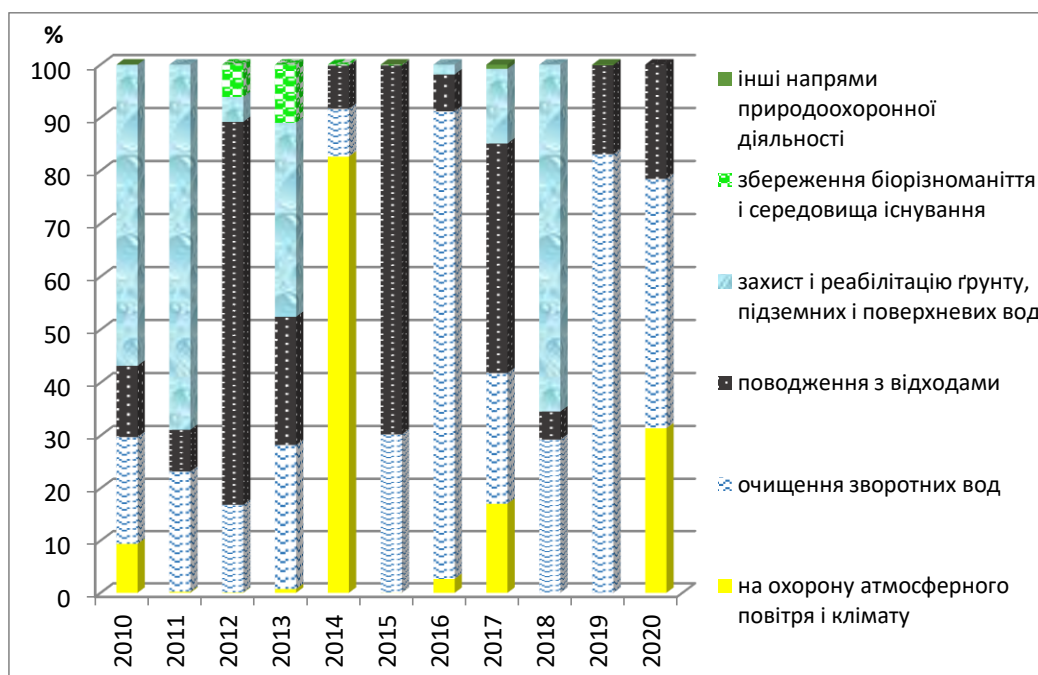

Рис. 3.5. Розподіл капітальних інвестицій на охорону довкілля у Житомирській області за напрямками

Отже, за досліджуваний період найбільше капітальних інвестицій у 2010, 2011, 2013 та 2018 рр. було направлено на сферу захисту та реабілітацію ґрунту (фактичні суми становили 6538,9, 7086,71 та 258 тис. грн відповідно), у 2012, 2015 та 2017 рр. – на сферу поводження з відходами (фактичні суми становили 3461,6, 12516,7 та 6336,5 тис. грн відповідно), у 2014 р. – на охорону атмосферного повітря (20872,5 тис. грн), у 2016, 2019 та 2020 рр. – на очищення зворотних вод (фактичні суми становили 14812,6, 5706,6 та 5588,1 тис. грн відповідно).

3.3. Розподіл капітальних інвестицій за видами економічної діяльності

Розподіл капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища у Житомирській області за видами економічної діяльності в розрізі 2016 – 2020 рр. представлений на рис. 3.6.

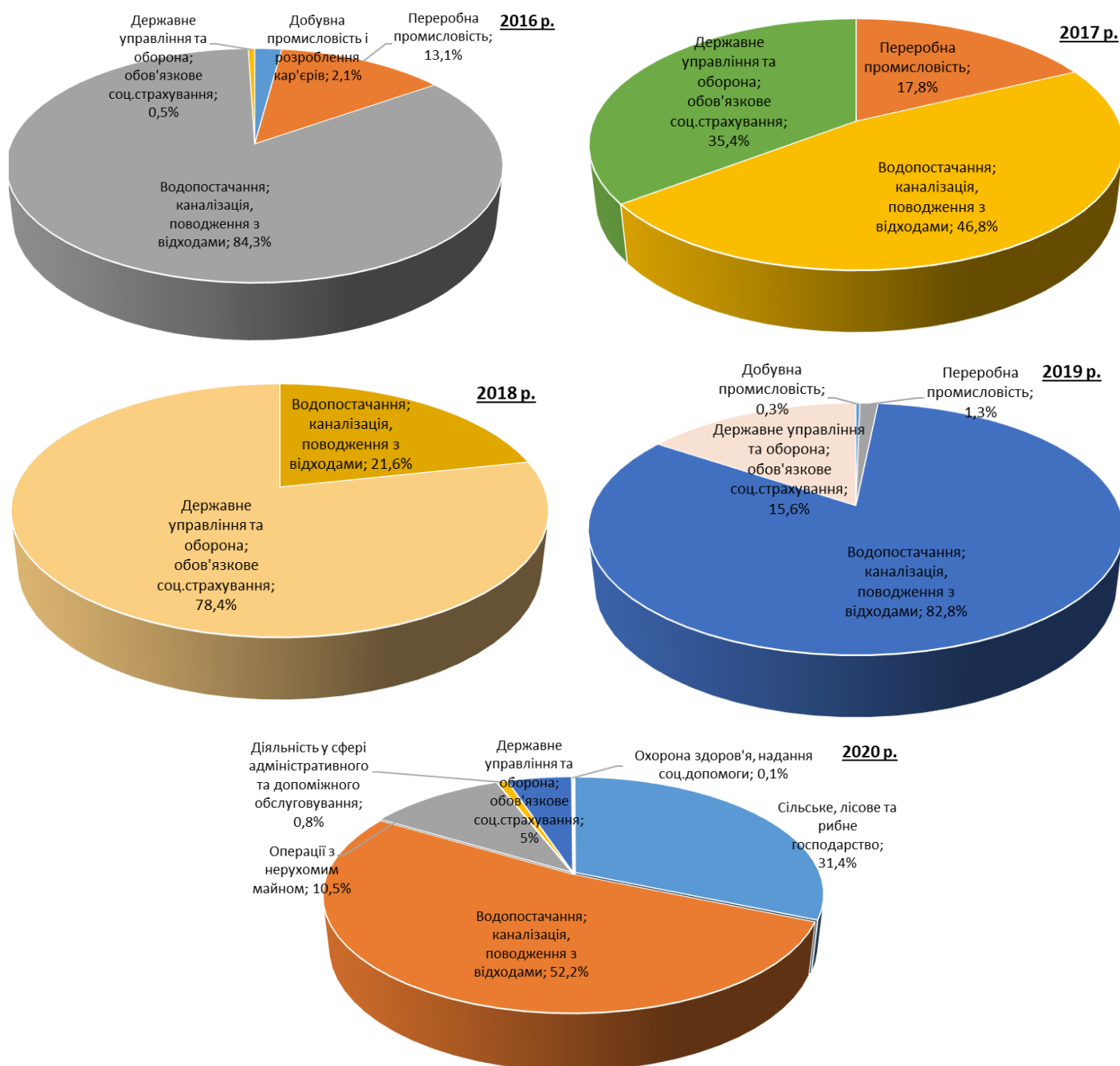

Рис. 3.6. Розподіл капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища у Житомирській області за видами економічної діяльності в розрізі 2016 – 2020 рр.

Найбільше капітальних інвестицій за період 2016 – 2017 та 2019 – 2020 рр. було залучено у сфері водопостачання та поводження з відходами – від 46,8 до 84,3% (граничні значення відповідали 2017 та 2016 рокам відповідно), у 2018 р. – у сферу державного управління та оборони – 78,4%. Відмітимо, що на ці дві сфери економічної діяльності капітальні інвестиції були щорічно. Проте не на всі сфери економічної діяльності були виділені грошові кошти. Так, з 19 видів економічної діяльності, крім вище зазначених у 2016 р. та 2019 р. було залучено інвестицій ще у 2 сфери (добувна – 2,1 та 0,3%, а також переробна промисловість – 13,1 та 1,3%), у 2017 р. – 1 (переробна промисловість – 17,8%), 2020 р. – 4 (сільське, лісове та рибне господарство – 31,4%, операції з нерухомим майном – 10,5%, діяльність у сфері обслуговування – 0,8%, а також охорона здоров'я – 0,1%) (рис. 3.7).

Таким чином, в розрізі досліджуваних років капітальні інвестиції на охорону довкілля за видами економічної діяльності розподілилися наступним чином (рис. 3.9):

- 2016 рік: водопостачання та поводження з відходами (84,3%) > переробна промисловість (13,1%) > добувна промисловість (2,1%) > державне управління (0,5%);

- 2017 рік: водопостачання та поводження з відходами (46,8%) > державне управління (35,4%) > переробна промисловість (17,8%);

- 2018 рік: державне управління (78,4%) > водопостачання та поводження з відходами (21,6%);

- 2019 рік: водопостачання та поводження з відходами (82,8%) > державне управління (15,6%) > переробна промисловість (1,3%) > добувна промисловість (0,3%);

- 2020 рік: водопостачання та поводження з відходами (52,2%) > сільське, лісове та рибне господарство (31,4%) > операції з нерухомим майном (10,5%) > державне управління (5%) > охорона здоров'я (0,1%).

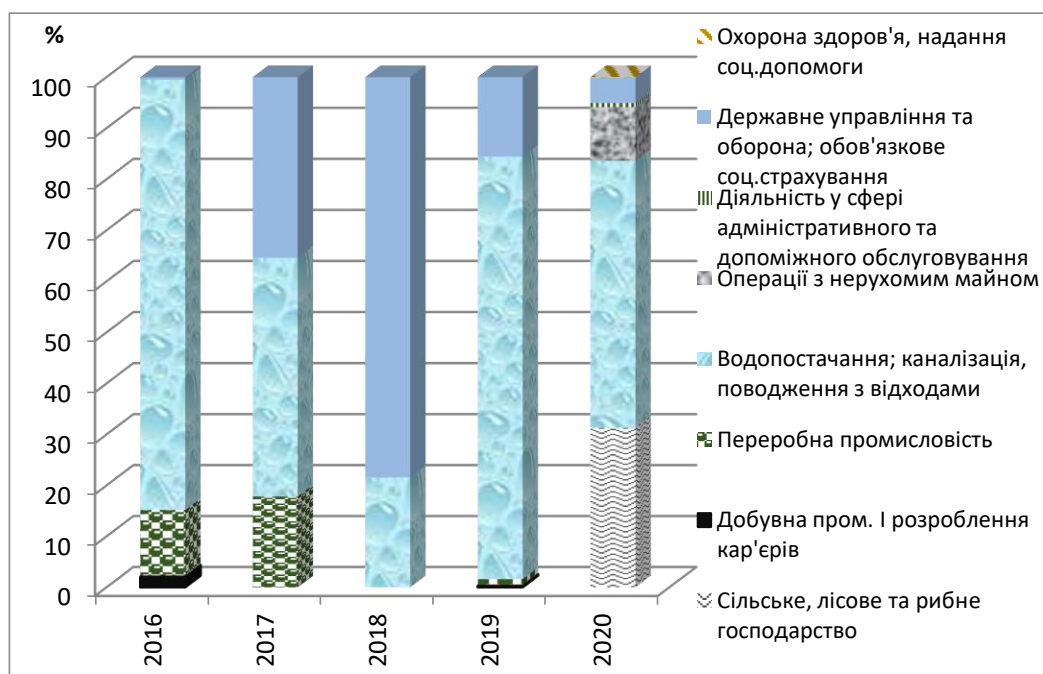

Рис. 3.7. Питома вага капітальних інвестицій на охорону довкілля у Житомирській області за видами економічної діяльності

3.4. Витрати на капітальний ремонт

У структурі капітальних інвестицій за досліджуваний період від 8,9 до 99,6% належало витратам на капітальний ремонт основних засобів природоохоронного призначення – витрат на поліпшення об'єкта – з граничними мінімальними та максимальними значеннями у 2014 та 2015 роках відповідно (рис. 3.8).

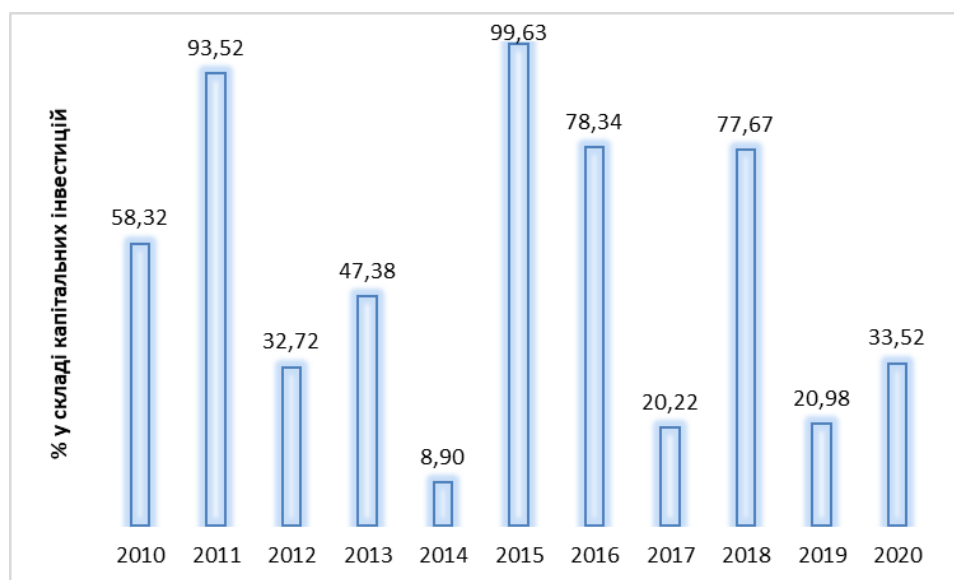

Рис. 3.8. Відсоток витрат на капітальний ремонт основних засобів природоохоронного призначення у складі капітальних інвестицій

У 2016 р. частина капітальних інвестицій, витрачена на капітальний ремонт, склала 78,3%, у 2017 р. – 20,2%, у 2018 р. – 77,7%, у 2019 р. – 21%, у 2020 р. – 33,5% (рис. 3.8).

Іншу динаміку, порівняно з капітальними інвестиціями, мали витрати на капітальний ремонт основних засобів природоохоронного призначення у грошовому еквіваленті. За досліджуваний період цей вид витрат зменшився у 1,7 рази – з 6711,3 тис. грн у 2010 р. до 3979 тис. грн у 2020 р. Значні обсяги коштів на капітальний ремонт основних засобів були виділені у 2011 (9618,6 тис. грн), 2015 (17912,7 тис. грн) та 2016 роках (13106 тис. грн) (рис. 3.3), при чому вони мали найбільшу питому вагу у складі капітальних інвестицій – 93,5%, 99,6% та 78,3% відповідно (рис. 3.9).

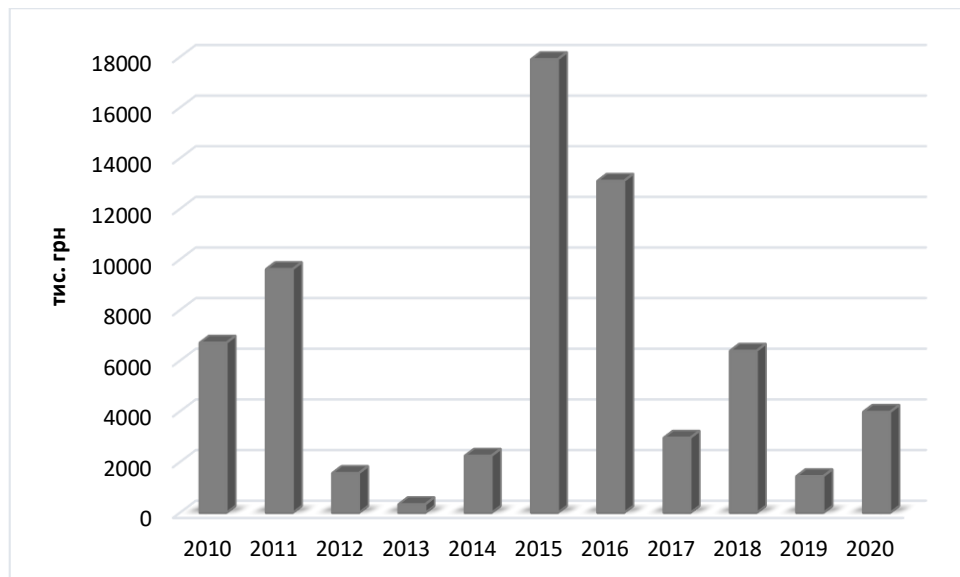

Рис. 3.9. Динаміка витрат на капітальний ремонт основних засобів природоохоронного призначення за період 2010 – 2020 рр.

В розрізі видів економічної діяльності на капітальний ремонт у сфері водопостачання, каналізації та поводження з відходами впродовж 2016 – 2020 рр. витрачалося від 25,3 до 100% капітальних інвестицій, у сфері операцій з нерухомим майном у 2020 р. – 100%, у сфері державного управління – весь обсяг капітальних інвестицій у 2016 р. та 71,5% у 2018 р. (рис. 3.10).

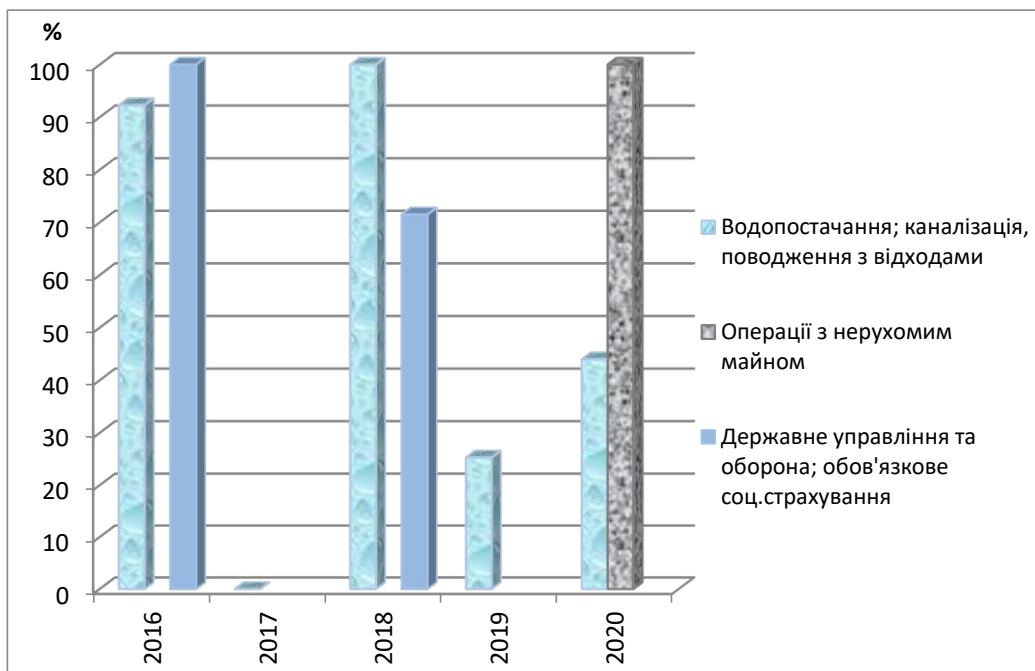

Рис. 3.10. Частина капітальних інвестицій, яка витрачалася на капітальний ремонт в розрізі видів економічної діяльності

3.5. Інвестиції в розрізі адміністративно-територіальних одиниць області

Динаміка інвестицій на охорону навколишнього природного середовища в розрізі адміністративно-територіальних одиниць Житомирської області протягом 2010 – 2020 рр. представлена на рис. 3.11.

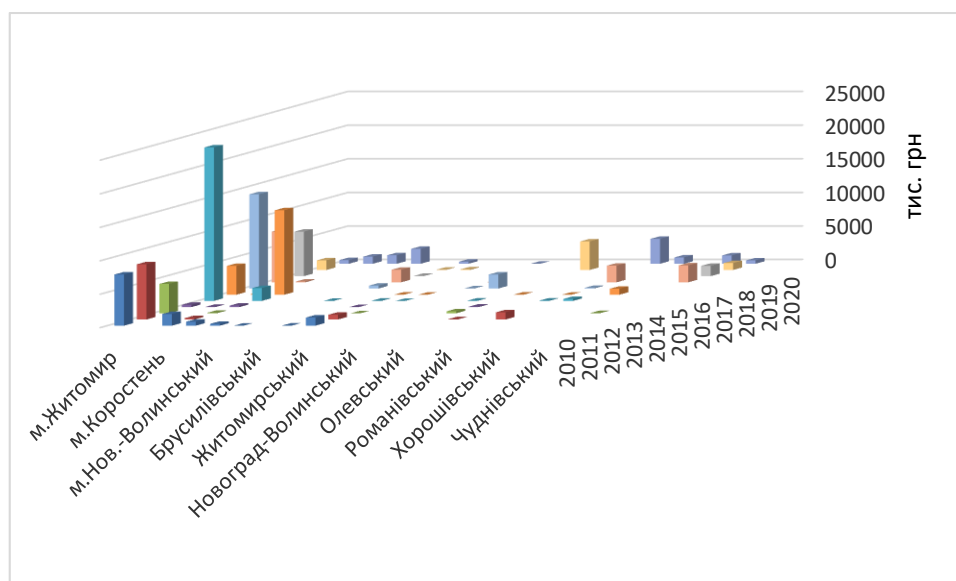

Рис. 3.11. Динаміка інвестицій на охорону навколишнього природного середовища в розрізі адміністративно-територіальних одиниць Житомирської області

Найбільше інвестицій за зазначений період було виділено у м. Житомир у 2014 р. – 22893,3 тис. грн, що склало 90,6% інвестицій, які були залучені у цьому році. Мінімальні інвестиції були виділені у Житомирському районі у 2015 р. – 1,1 тис. грн (0,01% інвестицій, залучених у цьому році).

В розрізі адміністративних одиниць капітальні інвестиції на охорону довкілля за роками розподілялися наступним чином (рис. 3.12):

- 2010 рік: м. Житомир (66,5%) > м. Коростень (15,2%) > Житомирський район (10,6%) > м. Малин (5,2%) > м. Новоград-Волинський (2,4%) > Ємільчинський район (0,1%) > Баранівський район (0,05%);

- 2011 рік: м. Житомир (80,3%) > Ружинський район (10,4%) > Житомирський район (6,9%) > м. Коростень (2%) > Попільнянський район (0,4%);

- 2012 рік: м. Житомир (91,7%) > Олевський район (6,1%) > м. Коростень (1,5%) > Чуднівський район (0,6%) > Житомирський район (0,1%);

- 2013 рік: м. Житомир (49,1%) > м. Коростень (32,2%) > Олевський район (11%) > м. Бердичів (7%) > Ємільчинський район (0,7%);

- 2010 рік: м. Житомир (66,5%) > м. Коростень (15,2%) > Житомирський район (10,6%) > м. Малин (5,2%) > м. Новоград-Волинський (2,4%) > Ємільчинський район (0,1%) > Баранівський район (0,05%);

- 2011 рік: м. Житомир (80,3%) > Ружинський район (10,4%) > Житомирський район (6,9%) > м. Коростень (2%) > Попільнянський район (0,4%);

- 2012 рік: м. Житомир (91,7%) > Олевський район (6,1%) > м. Коростень (1,5%) > Чуднівський район (0,6%) > Житомирський район (0,1%);

- 2013 рік: м. Житомир (49,1%) > м. Коростень (32,2%) > Олевський район (11%) > м. Бердичів (7%) > Ємільчинський район (0,7%);

- 2014 рік: м. Житомир (90,6%) > м. Коростень (7,6%) > Ружинський район (1,1%) > Романівський район (0,2%) > Овруцький район (0,2%) >

Ємільчинський район (0,1%) > Баранівський район (0,08%) > Житомирський район (0,01%);

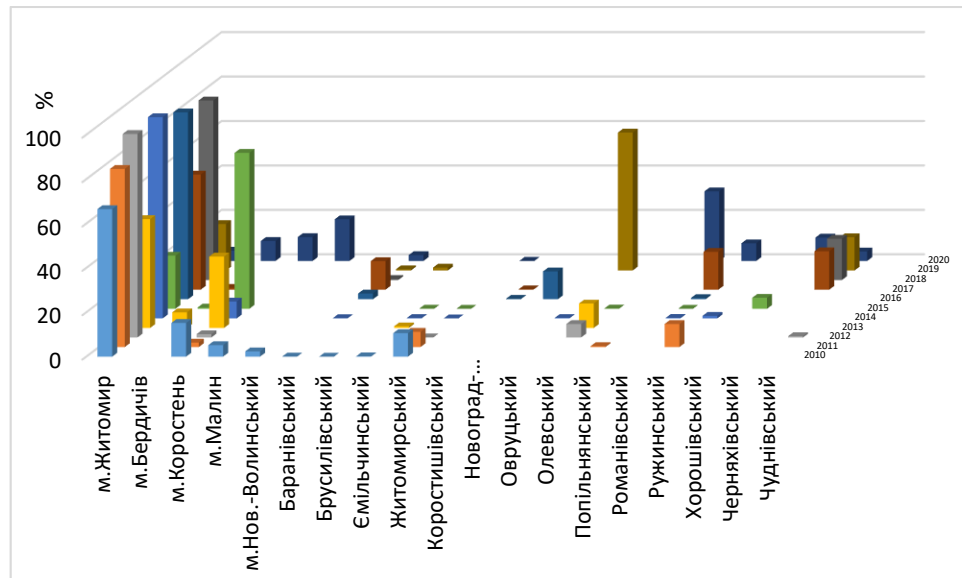

Рис. 3.12. Динаміка інвестицій на охорону навколишнього природного середовища в розрізі адміністративно-територіальних одиниць Житомирської області

- 2015 рік: м. Коростень (70,3%) > м. Житомир (24%) > Хорошівський (5%) > м. Бердичів (0,6%) > Олевський район (0,1%) > Ємільчинський район (0,1%) > Романівський район (0,02%) > Житомирський район (0,01%);

- 2016 рік: м. Житомир (84,1%) > Новоград-Волинський (12,5%) > Баранівський район (2,6%) > Романівський район (0,5%) > Коростишівський район (0,2%);

- 2017 рік: м. Житомир (51,9%) > Черняхівський район (17,3%) > Романівський район (17%) > Баранівський район (12,9%) > м. Бердичів (0,8%) > Коростишівський район (0,1%);

- 2018 рік: м. Житомир (80,8%) > Черняхівський район (18,7%) > Баранівський район (0,5%);

- 2019 рік: Овруцький район (62,1%) > м. Житомир (21%) > Черняхівський район (15%) > Брусилівський район (1,3%) > Баранівський район (0,6%);

- 2020 рік: Попільнянський район (31,4%) > м. Малин (18,8%) > м. Коростень (10,8%) > Хорошівський район (10,5%) > Бердичів (9%) > Романівський район (8%) > м. Житомир (4,6%) > Черняхівський район (4,2%) > Баранівський район (2,6%) > Житомирський район (0,1%).

Як бачимо, виділення капітальних інвестицій було нерівномірним впродовж досліджуваного періоду: у 2010 р. з 28 територіальних одиниць області інвестиції були лише у 7 (25%), у 2011 – 2013 рр. та 2019 р. – у 5 (17,8%), у 2014 – 2015 рр. – у 8 (28,6%), у 2016 р. – у 5 (17,8%), у 2017 р. – у 6 (21,4%), у 2018 р. – у 3 (10,7%), у 2020 р. – у 10 (35,7%) (рис. 3.13).

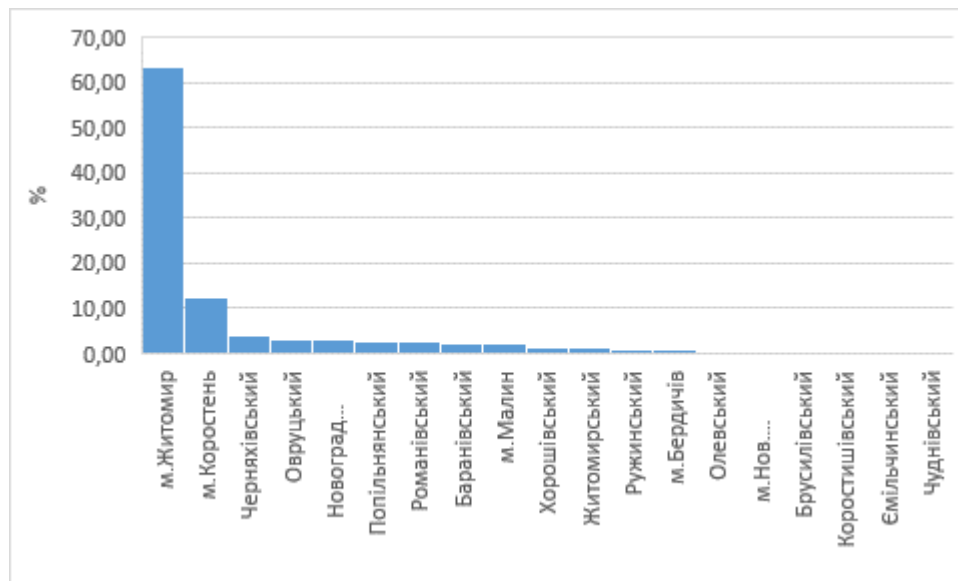

Рис. 3.13. Виділені інвестиції на охорону навколишнього природного середовища в розрізі адміністративно-територіальних одиниць Житомирської області за 11-річний період

Лідерами за виділеннями коштів на охорону довкілля впродовж 11-річного періоду вивилися м. Житомир – виділялося в середньому 63,4% інвестицій області та м. Коростень – 12,4%. В межах 4% всіх інвестицій по області було виділено в Черняхівського районі, в межах 3% - в Новоград-Волинському, Овруцькому, Попільнянському та Романівському районах, в межах 2% - м. Малин, Баранівський та Хорошівський райони, в межах 1% - м. Бердичів, Житомирський Ружинський район. В таких районах як Брусилівський, Ємільчинський, Коростишівський, Олевський, Чуднівський та

м. Новоград-Волинський виділені кошти становили від 0,01 до 0,3% інвестицій по області (рис. 3.13.) Саме в цих районах (за виключенням Ємільчинського) інвестиції були виділені лише раз за період 2010 – 2020 рр.

Враховуючи вище викладене, необхідно залучити економічні та фінансові механізми для збільшення інвестицій у сферу охорони довкілля.

Відмітимо, що близько 3000 суб'єктів господарювання в Житомирській області є платниками екологічного податку, які з 1.01 по 31.12 2018 р. сплатили 10645560 грн, 2019 р. – 14390060 грн, 2020 р. – 14416190 грн, 2021 р. – 15243550 грн. Обсяги сплаченого податку перевищували обсяги капітальних інвестицій у 1,3 (2018 р.), 2,1 (2019 р.) та 1,2 рази (2020 р.) (хоча є й інші екологічні платежі та рентна плата за спеціальне використання природних ресурсів), тому постає питання щодо використання таких коштів.

В нашій області (як і в Україні) сподівання на інвестиції за кошти бюджету є неперспективним, адже лєвова частка такого фінансування – це поточні витрати підприємств, які виділяються досить часто лише тоді, коли це економічно вигідно для суб'єктів господарювання. Проте для реалізації міжнародних зобов'язань та в рамках Європейського зеленого курсу, останні сподіваються на допомогу держави, адже приведення діяльності до рівня європейських стандартів вимагає значних матеріальних ресурсів. Тому, на мою думку, важливим є застосування економічного стимулювання суб'єктів господарювання (наприклад, податкові пільги, відшкодування частини сплаченого екологічного податку), нових інструментів екополітики (наприклад, страхування екологічних ризиків, екологічний лізинг, боргова конверсія), а також запровадження практики оцінки ефективності природоохоронних заходів шляхом порівняння витрат та кінцевого результату (наприклад, кількісного та якісного складу обсягів викидів забруднюючих речовин) із забезпеченням доступності до такої інформації для диверсифікації фінансування. Враховуючи, що обсяги сплаченого податку (не враховуючи інші екологічні платежі та рентну плату за спеціальне використання

природних ресурсів) перевищують обсяги капітальних інвестицій, тому постає питання щодо використання таких коштів та їх спрямування виключно на природоохоронну сферу.

Висновки до розділу 3

1. На охорону довкілля в Житомирській області у 2020 р. було виділено 11871 тис. грн. капітальних інвестицій. Не зважаючи на щорічне знецінення гривні, обсяг капітальних інвестицій у 2010 р. і 2020 р. був практично однаковим (103,2% до рівня 2010 р.).

2. У структурі капітальних інвестицій від 8,9 до 99,6% (у 2020 р. – 33,5%) належало витратам на капітальний ремонт основних засобів. За період 2010 – 2020 рр. цей вид витрат зменшився у 1,7 рази.

3. Розподіл капітальних інвестицій на охорону довкілля за видами природоохоронної, економічної діяльностей та за адміністративно-територіальними утвореннями області характеризувався значною нерівномірністю з переважанням виділених інвестицій на сфері очищення зворотних вод та поводження з відходами. Лідерами за виділеннями інвестицій на охорону довкілля впродовж 11-річного періоду виявилися м. Житомир (63,4% інвестицій області) та м. Коростень (12,4%).

4. Для збільшення інвестицій у сферу охорони довкілля необхідно залучити економічні та фінансові механізми.

ВИСНОВКИ

1. На охорону довкілля в Житомирській області у 2020 р. було виділено 11871 тис. грн. капітальних інвестицій. Виокремлено 2 періоди їх стрімкого зменшення: у 16 разів з 2010 р. по 2013 р. та у 3,7 разів з 2014 р. по 2019 р. Збільшення обсягів капітальних інвестицій відносно попереднього року мало місце за 11-річний період лише двічі – у 2014 р. у 35,8 разів та у 2020 р. – у 1,7 рази. Не зважаючи на щорічне знецінення гривні, обсяг капітальних інвестицій у 2010 р. і 2020 р. був практично однаковим (103,2% до рівня 2010 р.).

2. За досліджуваний період частка витрат на охорону довкілля, виділених за рахунок коштів держбюджету, не перевищувала 12,6 % (максимальне значення, 2015 р). Не виділялися з держбюджету кошти у 2012 р. У 2020 р. за рахунок державного та місцевих бюджетів було виділено 9,9%, з них у капітальних інвестиціях – 57,3%. У капітальних інвестиціях за рахунок коштів держбюджету за період 2010 – 2020 рр. залучено від 5,6% у 2014 р. до 77,7% у 2018 р. всіх витрат на охорону довкілля.

3. Розподіл капітальних інвестицій на охорону довкілля за видами природоохоронної діяльності характеризувався значною нерівномірністю з переважанням виділених інвестицій на сфері очищення зворотних вод (36,4% залучених інвестицій), поводження з відходами (26,5%) та охорону атмосферного повітря (24,1%). За 11 років найбільший обсяг інвестицій був залучений у 2014 р. – 25256,7 тис. грн (що склало практично п'яту частину коштів за досліджуваний період), найменший – у 2013 р. – 705 тис. грн. Найбільше капітальних інвестицій у 2010, 2011, 2013 та 2018 рр. було направлено на сферу захисту та реабілітацію ґрунту, у 2012, 2015 та 2017 рр. – на сферу поводження з відходами, у 2014 р. – на охорону атмосферного повітря, у 2016, 2019 та 2020 рр. – на очищення зворотних вод.

4. За видами економічної діяльності найбільше щорічних капітальних інвестицій за період 2016 – 2017 та 2019 – 2020 рр. було залучено у сфері

водопостачання та поводження з відходами – від 46,8 до 84,3%, у 2018 р. – у сферу державного управління та оборони – 78,4%. З 19 видів економічної діяльності, крім вище зазначених, у 2016 р. та 2019 р. було залучено інвестицій ще у 2 сфери (добувна – 2,1 та 0,3%, переробна промисловість – 13,1 та 1,3%), у 2017 р. – 1 (переробна промисловість – 17,8%), 2020 р. – 4 (сільське, лісове та рибне господарство – 31,4%, операції з нерухомим майном – 10,5%, діяльність у сфері обслуговування – 0,8%, а також охорона здоров'я – 0,1%).

5. У структурі капітальних інвестицій від 8,9 до 99,6% (у 2020 р. – 33,5%) належало витратам на капітальний ремонт основних засобів. За період 2010 – 2020 рр. цей вид витрат зменшився у 1,7 рази. У сфері водопостачання, каналізації та поводження з відходами впродовж 2016 – 2020 рр. витрачалося від 25,3 до 100% капітальних інвестицій, у сфері операцій з нерухомим майном у 2020 р. – 100%, у сфері управління – 100% у 2016 р. та 71,5% у 2018 р.

6. В розрізі адміністративно-територіальних одиниць області найбільше інвестицій було виділено у м. Житомир у 2014 р., що склало 90,6% інвестицій, які були залучені у цьому році. Мінімальні інвестиції були виділені у Житомирському районі у 2015 р. – 1,1 тис. грн (0,01% інвестицій, залучених у році). Виділення інвестицій було нерівномірним впродовж досліджуваного періоду: у 2010 р. з 28 територіальних одиниць області інвестиції були лише у 7 (25%), у 2011 – 2013 рр. та 2019 р. – у 5 (17,8%), у 2014 – 2015 рр. – у 8 (28,6%), у 2016 р. – у 5 (17,8%), у 2017 р. – у 6 (21,4%), у 2018 р. – у 3 (10,7%), у 2020 р. – у 10 (35,7%).

7. Для збільшення інвестицій у сферу охорони довкілля необхідно залучити економічні та фінансові механізми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабець І.Г., Руда О.І. Вплив структури інвестицій на якість життя населення міст обласного значення Західного регіону України. *Проблеми економіки*. 2020. № 2(44). С.182–189.

2. Герасимчук Л.О. Економічний механізм забезпечення охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області. *Вісник ЖНАЕУ*. 2017. № 2 (61). Т.1. С. 116–122.

3. Герасимчук Л.О., Члек О.М. Особливості розподілу капітальних інвестицій за видами природоохоронної діяльності у Житомирській області. *Збалансоване природокористування: традиції, перспективи та інновації*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (18-19 травня 2023 р., м. Київ, Інститут агроекології і природокористування НААН).

4. Головне управління статистики у Житомирській області: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.zt.ukrstat.gov.ua>.

5. Гончаренко Н. Екологічне інвестування в гірничодобувній промисловості: сутність, особливості і види. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Економіка*. 2015. №4(169). С. 15–22. DOI: 10.17721/1728-2667.2015/169-4/3.

6. Горошкова Л.А., Хлобистов І.В. Екологічна крива Кузнеця: галузеве застосування для прогнозування утворення відходів та викидів шкідливих речовин. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. 2020. №33. С.68–79. DOI: 10.26565/1992-4224-2020-33-10.

7. Державна служба статистики України: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.

8. Екологічна Конституція Землі. Методологічні засади / За ред. Ю.Ю. Туниці. Львів: РВВ НЛТУ України, 2011. 440 с.

9. Єльнікова Ю.В. Оцінювання інвестиційного розриву у фінансуванні цілей сталого розвитку. *Економічний простір*. 2020. №156. С. 77–81. DOI: 10.32782/2224-6282/156-13.
10. Замула І.В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності у забезпеченні стійкого розвитку економіки: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2010. 440 с.
11. Ковшун Н.Е., П'ятка Н.С. Сучасний стан фінансування природоохоронних заходів в Україні. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. № 4, т.4. С. 242–249. DOI: 10.36887/2415-8453-2019-4-28.
12. Ковшун Н.Е., П'ятка Н.С., Жидик І.А. Ефективність екологічного інвестування в Україні. *Вісник НУВГП*. 2021. №3(95). С.30–42. DOI: 10.31713/ve320214.
13. Колісник О.П., Гордієнко Т.В. Облік екологічних витрат у системі управління підприємством в умовах сталого розвитку. *Modern Economics*. 2020. № 19. С. 69–75. DOI: 10.31521/modecon.V19(2020)-12.
14. Корепанов О.С., Богомаз О.О. Статистичний аналіз витрат на охорону природних ресурсів в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.18.
15. Лень В., Колівешко О. Екологічні збитки, витрати та втрати: поняття, зміст. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2014. № 2. С. 11–18.
16. Макарчук О., Гайдученко Т. Екологічна ситуація в Україні: позитивні та негативні аспекти. *Молодий вчений*. 2019. №5(69). С. 551–555. DOI: 10.32839/2304-5809/2019-5-69-120.
17. Максимів Л.І. Тенденції розвитку екологічно орієнтованого бухгалтерського обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2005. № 5. С. 18–23.
18. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України; Стратегія від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>.

19. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
20. Ремига Ю., Тонюк М. Формування фіскального простору для управління екологізацією України. *Traektoriâ Nauki = Path of Science*. 2022. №8(1). С. 3025–3034. DOI: 10.22178/pos.78-4.
21. Саенко К. С. Учет экологических затрат. Москва: Финансы и статистика, 2005. 376 с.
22. Скороход І., Кухарик В., Бояр А., Кицюк І., Горбач Л. Управління в сфері фінансового забезпечення охорони навколишнього середовища транскордонного регіону. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. №3(44). С. 251–260. DOI: 10.55643/fcaptr.3.44.2022.3748.
23. Слюсарчук Р. І. Класифікація екологічних витрат і джерела їх виникнення на деревообробних підприємствах. *Науковий вісник Укр. ДЛТУ*. 2003. №13(4). С 234–238.
24. Статистичний щорічник Житомирської області 2021 / За ред. Г. Пашинської. Житомир: Головне управління статистики у Житомирській області, 2022. 433 с.
25. Сьомченко В.В., Романова А.С. Аналіз та облік витрат на природоохоронну діяльність в агропромисловому секторі. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2019. №37. С. 783-788. DOI: 10.32843/infrastructure37-113.
26. Черенкевич О.С. Статистична оцінка ефективності фінансування природоохоронних заходів в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. №11. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.200.
27. Члек О. М. Фінансування заходів з охорони довкілля. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки: мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. молодих науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти (11-12 травня 2023 р., м. Рівне, Національний університет водного господарства та природокористування)*.

28. Bukalo N. Ecological costs, their economic nature and condition. *Economic journal of Lesia Ukrainka Eastern European National University*. 2019. №1. P. 128–137. DOI: 10.29038/2411-4014-2019-01-128-137.
29. He Y., Yang S., Ahmad F., Ozturk I., Draz M.U., Chandio A.A. Investments in environmental preservation: is the government crowding in green enterprises? Evidence from a-listed companies in China. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*. 2022. DOI: 10.1080/1331677X.2022.2106504.
30. Vasylchuk I., Suprun A., Slyusarenko K., Sadovenko M. Environmental investments as the basis of “green” economy: empirical evidence from Ukrainian companies. *SHS Web of Conferences*. 2021. №107. 06007. DOI: 10.1051/shsconf/202110706007.
31. Yavorska N. Modeling the impact of environmental investments on the environment state. *Technology audit and production reserves*. 2020. №5. C. 44–47. DOI: 10.15587/2706-5448.2020.215648.
32. Zhang J. Environmental Protection Investment and Market Value. *Modern Economy*. 2019. №10. C. 399–411. DOI: 10.4236/me.2019.102027.